

«به نام خداوند جان و خرد»

حقوق و کرامت انسانی

مؤلفین:

رسول جریده

دانش آموخته دکترای حقوق بین الملل

شعله رزاقی

کارشناس ارشد حقوق بین الملل وکیل دادگستری

سرشناسنامه: جریده، رسول، ۱۳۶۴-

عنوان و پدید آورنده: حقوق و کرامت انسانی / مؤلفین رسول جریده، شعله رزاقی.

مشخصات نشر: تهران: اندیشه سبز نوین، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: وزیری

شابک: 978-600-8106-03-6

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: کرامت انسانی-- جنبه های مذهبی-- اسلام

شناسه افزوده: رزاقی، شعله، ۱۳۵۲-

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۷ح۴ج/۱۲/۲۵۴BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۵۱

شم. ه کتابشناسی ملی: ۴۸۰۶۶۵۰

نام کتاب: حقوق و کرامت انسانی

مؤلفین: رسول جریده - شعله رزاقی

ناشر: اندیشه سبز نوین ۶۶۹۷۳۲۷۷

ناشر همکار: اندیشه سبز

شمارگان: ۵۰۰

نوبت چاپ: ۱۳۹۷

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۰۶-۰۷-۶

قیمت: ۱۶,۰۰۰ تومان

مرکز پخش: اندیشه سبز نوین - مشعوف

تهران- میدان انقلاب- خیابان منیری جاوید (اردیبهشت)-

ساختمان اردیبهشت پلاک ۷۱- طبقه اول.

دورنویس: ۶۶۴۲۴۶۱۷

تلفن: ۶۶۴۶۳۵۱۸

ص.پ: ۱۳۱۴۵-۱۷۱۵

www.bookeshop.ir

فهرست مطالب

مقدمه ۱

فصل اول: مفهوم و مبانی نظری کرامت انسانی

۱-۱: مفهوم کرامت انسانی ۵

۲-۱: اصطلاح کرامت انسانی ۶

۳-۱: جایگاه کرامت انسانی در قرآن کریم ۷

۴-۱: بررسی ماهیم اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها در فقه و حقوق ۹

۴-۱-۱: تعریف اصطلاح جرم ۱۱

۴-۱-۲: نظریه ادالت فرد (نظریه گرای) ۱۵

۴-۱-۳: تعریف جرم در فقه اسلام ۱۷

۵-۱: مفهوم کرامت انسانی و آزادی در دست قرآن و امام علی (ع) ۲۳

۱-۵-۱: نظریه «خودمختاری اخلاقی» ۲۳

۲-۵-۱: نظریه کرامت مبتنی بر وحی ۲۵

۱-۲-۵-۱: رویکردهای متناقض در مورد کرامت انسانی ۲۷

۲-۲-۵-۱: رویکرد دینی کلاسیک و سنتی ۲۸

۳-۲-۵-۱: رویکرد روشنفکری دینی ۳۲

۴-۲-۵-۱: رویکرد حقوق بشری و سکولار ۳۴

۳-۵-۱: کرامت انسانی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۴۱

۱-۳-۵-۱: حقوق مدنی و آزادی‌های سیاسی ۴۳

۲-۳-۵-۱: حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۵۶

۳-۳-۵-۱: محدودیتهای مربوط به حقوق و آزادی‌های اساسی ۵۸

۴-۵-۱: قوانین و مقررات عادی ۶۱

۱-۴-۵-۱: انعکاس برخی حقوق و آزادی‌ها در قوانین عادی ۶۱

۲-۴-۵-۱: برخی تفاوتها بین مقررات جمهوری اسلامی ایران و موازین جهانی حقوق

بشر ۶۳

۳-۴-۵-۱: نهادهای فعال در زمینه حقوق بشر ۶۸

۷۴.....	۶-۱: تاریخچه پیدایش و تکوین اندیشه کرامت انسانی.....
۷۵.....	۱-۶-۱: کرامت انسانی.....
۷۶.....	۲-۶-۱: اصل برابری سیاسی.....
۷۷.....	۳-۶-۱: اصل تعیین سرنوشت.....
۸۱.....	۷-۱: مفهوم حقوق بشر.....
۸۲.....	۱-۷-۱: منظر فلسفی و ارزشی.....
۸۳.....	۲-۷-۱: آزادی.....
۸۴.....	۳-۷-۱: امنیت.....
۸۷.....	۱-۸: حقوق و آزادی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (نسل دوم حقوق بشر).....
۸۷.....	۱-۸-۱: حقوق همبستگی (نسل سوم حقوق بشر).....
	فصل دوم: کرامت انسانی در حقوق کیفری شکلی با گذری به قوانین ماهوی ۹۳
۹۳.....	۱-۲: جایگاه و نقش کرامت انسانی در حقوق کیفری شکلی.....
۹۴.....	۱-۱-۲: کرامت انسانی، مشروعیت نظام عدالت کیفری.....
	۲-۱-۲: کرامت انسانی، ضرورت، قانونمند کردن محدودیت حقوق و آزادی‌های شهروندان
۹۵.....	
۹۶.....	۳-۱-۲: کرامت انسانی و جهانی شدن حقوق کیفری.....
۹۷.....	۲-۲: جایگاه کرامت انسانی در حقوق کیفری شکلی ایران.....
۹۷.....	۱-۲-۲: قانون آیین دادرسی کیفری و حقوق کیفری.....
۹۹.....	۲-۲-۲: قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب ۱۳۵۷.....
۱۰۰.....	۳-۲-۲: آئین نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور.....
۱۰۲.....	۴-۲-۲: اصل برائت در امور کیفری.....
۱۰۳.....	۵-۲-۲: اصول مربوط به تضمین حقوق متهم.....
۱۰۵.....	۱-۳-۲: جایگاه و نقش کرامت انسانی در حقوق کیفری ماهوی.....
۱۰۷.....	۱-۱-۳-۲: جایگاه و نقش کرامت انسانی در تحولات حقوق کیفری ماهوی.....
۱۰۹.....	۲-۱-۳-۲: جایگاه و نقش کرامت انسانی در تفسیر قواعد حقوق کیفری ماهوی.....
۱۱۱.....	۳-۱-۳-۲: کرامت انسانی و مشروعیت نهادهای حقوق کیفری ماهوی.....
۱۱۱.....	۲-۳-۲: کرامت انسانی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....

۲-۳-۱: مقررات حمایتی قانون اساسی در ارتباط با موضوع کرامت انسانی در حقوق

ملت ۱۱۳

۲-۳-۲: ممنوعیت استفاده ابزاری از زن و ایمان به کرامت والای او ۱۱۴

۲-۳-۳: مقررات نفی کننده کرامت انسانی در قانون اساسی ۱۱۶

فصل سوم: بررسی و مقایسه اصول کرامت انسانی در فقه و حقوق

۱-۳: قضاوت و آداب و عملکرد آنان بر مبنای کرامت انسانی در فقه شیعه ۱۲۳

۱-۳-۱: کتاب القضاء ۱۲۳

۱-۳-۲: صفت قاضی و آنچه که مناسب قضاوت می باشد ۱۲۶

۱-۳-۳: وظایف قضات ۱۲۸

۱-۳-۴: شرایط شستن دعوی برای طرفین دعوی ۱۲۹

۱-۳-۵: نحوه جواب دادن به دعوی علیه ۱۳۳

۱-۳-۶: نحوه گفتن آداب و اهدا و تقسیم ۱۴۱

۲-۳: شهادت و آداب آن بر مبنای کرامت انسانی در فقه ۱۴۴

۱-۲-۳: صفات شهود ۱۴۴

۱-۲-۳-۱: آنچه که به آن، شاهد، شهادت می شود ۱۴۷

۳-۳: اقسام حقوق ۱۴۹

۴-۳: رعایت کرامت انسانی در احکام سوگند در فقه شیعه ۱۵۰

۱-۴-۳: حکم سوگند به همراه شاهد ۱۵۳

۲-۴-۳: رعایت کرامت انسانی به صورتی کلی در احکام دعاوی ۱۵۴

۳-۴-۳: رعایت کرامت انسانی در اقرار به قتل و شرایط مقر در فقه شیعه ۱۵۶

۵-۳: نحوه برخورد قضات در اجرای مجازات قوادی ۱۵۷

۲-۵-۴: ادله اثبات سرقت در نظام فقهی اسلام ۱۶۰

۶-۳: تطبیق و بررسی اصول مهم کرامت انسانی در فقه و حقوق ۱۶۹

۱-۶-۳: رعایت تساوی میان طرفین دعوا ۱۶۹

۲-۶-۳: حق بهره مندی از وکیل ۱۷۰

۳-۶-۳: حق و اخوایی برای متهم غایب ۱۷۱

۴-۶-۳: اصل برائت در فقه و حقوق- آثار و نتایج اصل برائت و استثناء بر آن ۱۷۳

۱-۴-۶-۳: قوانین ملی ۱۷۳

- ۱۷۴..... ۲-۴-۶-۳: آثار و نتایج اصل برائت
- ۱۷۵..... ۷-۳: تطبیق شکنجه در فقه و حقوق
- ۱۷۵..... ۱-۷-۳: شکنجه در فقه و حقوق
- ۱۸۱..... ۲-۷-۳: ممنوعیت شکنجه در قوانین جمهوری اسلامی ایران
- ۱۸۲..... ۸-۳: نتیجه گیری
- ۱۸۴..... منابع و مأخذ

www.ketab.ir

مقدمه

بدون تردید باید به این نکته اذعان داشت که توسعه مفاهیم و معیارهای حقوق بشر و آزادی‌های اساسی افراد و رعایت تدابیر و تضمینهای آن به ویژه در دادرسی‌های کیفری از آشکارترین نشانه‌های مدنیت هر جامعه از جوامع بشری و از بارزترین شاخص‌های توسعه حقوقی و قضایی آن بشمار می‌رود. تکریم مقام و تعظیم شأن و شخصیت انبای بشر مستلزم رعایت این گونه مفاهیم و معیارها یا تدابیر و تضمینها است. علم حقوق به معنای خاص آن به آگاهی عالمانه از مقررات الزام آور اجتماعی کیفیت و حداکثر، چگونگی وضع این قوانین محدود است، اما در معنای عام، دیگر آگاهی عالمانه مرتبط با این مقررات (مانند تاریخ حقوق، فلسفه حقوق، آیین استنباط حقوق به عنوان یکی از شاخه‌های مهم علوم انسانی، اجتماعی، مفهوم عام آنست علم حقوق با شاخه‌های علم اجتماعی - انسانی و با شاخه‌های علوم طبیعی و ریاضی ارتباط دارد. چگونگی این ارتباط، بسته به میزان اشاعه در توسعه و نیز نوع نظام حقوقی، متفاوت است. استفاده از این علوم در همه نظامهای حقوق در مرحله دادرسی را اجر نزدیک و همانند است؛ اما در مرحله قانون گذاری، بسته به نوع نظام حقوقی، متفاوت است. مثلاً در نظامهای حقوق مبتنی بر مکتب حقوق طبیعی، از علوم عقلی و تا حدودی روان شناسی، بیشتر از علوم دیگر استفاده می‌شود. اصلی ترین و مهمترین موضوع قواعد حقوقی، حق است و در علم حقوق مفهوم اساسی به شمار می‌رود حقوق دانان تعاریف متعددی از حق کرده‌اند، از جمله این که حق عبارت است از توانایی وسلطه شخص برخورد یا نگری یا یک شیء. به گونه‌ای که نظام حقوقی این سلطه را برای او به حمایت از آن ملزم می‌سازد. فقها بر تعریف حق بیش تر بر مفهوم سلطه تأکید کرده و نسبت حق را با مفاهیم حکم، میک و تکلیف بیان نموده‌اند. در منابع فقهی و حقوقی، حق از جنبه‌های گوناگون تقسیم شده است.

کرامت انسانی، امنیت و آزادی اساس و پایه حیات جامعه انسانی است تا بر اساس آن افراد بتوانند: اولاً، با عزت و سربلندی، از مجموعه مواهب طبیعی که در اختیارشان است، بطور مساوی برخوردار شوند؛ ثانیاً، نسبت به حفظ جان، حیثیت و حقوق مادی و معنوی خود بیم و هراسی نداشته باشند؛ ثالثاً، بدون دغدغه خاطر، استعدادهای خویش را، در حدود مقدورات جامعه مورد نظر، بکارانند و تمایلات و تمنیات خویش را ارضاء نمایند. در میان آموزه‌های دینی، دین مقدس اسلام، بعنوان کاملترین دین آسمانی، بیشترین تأکید را بر رعایت حرمت و کرامت انسانی دارد. در جای جای تعالیم الهی این دین، دستورات و تأکیدی را هم در نصوص و هم در سنت قولی و عملی به وضوح مشاهده می‌کنیم. بدون تردید در فرآیند رسیدگی در محاکم

و مراجعات مردم به نهاد قضایی بعنوان شاکی با متهم، شاهد و ... دین اسلام برای محفوظ ماندن کرامت و عزت انسانی (خلیفه الله) احکام و دستوراتی دارد که نمونه هایی از آن در متون قانونی یافت می‌شود. این آرمان مشترک انسانی، پس از گذر از معبر پرفراز و نشیب تاریخ و انقراض تدریجی حکومت‌های تباہکار جباران، از برکت رشد فکری توده ها، امروزه تحت عنوان «اصول اساسی کرامات انسانی» جلوه جهانی به خود گرفته و فرهیختگان، برای بازیافت و اعتلای آن به زبان مشترک رسیده‌اند. فقه ارزشمند به خوبی این اصول را پیش بینی و مورد تأکید قرار داده است و حتی مقرراتی را آورده که در مقایسه با دیگر نظام‌های حقوقی بی‌نظیر است. نظام حقوقی ما نیز با الهام از اندیشه‌های ناب فقه اسلام به کرامات و شخصیت انسان اهمیت ویژه‌ای ائل شده است هر چند که تا حد ایده آل هنوز فاصله هست ولیکن پیش بینی و اهمیت به کرامات انسان در فقه و حقوق ستودنی است که ما این موضوعات را به صورت مفصل با تطبیق و مقایسه در متن پژوهش مورد کنکااش قرار داده ایم.